

Jan Charytański

"Handbuch der Pastoraltheologie", t. 3-4, wyd. Franz Xaver Arnold, Ferdinand Klostermann, Karl Rahner, Viktor Schurr, Leonard M. Weber, Freiburg-Basel-Wien 1968-1969 : [recenzja]

Collectanea Theologica 42/1, 220-222

1972

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Albert HÖFER, *Was heist „Erlösung?” Theorie und 15 Katechesen*, Salzburg 1970, Otto Müller Verlag, s. 147.

Dostrzeżenie w Objawieniu wezwania Bożego, skierowanego do człowieka w jego konkretnej sytuacji życiowej, zwróciło uwagę na niewystarczalność w przepowiadaniu, a zwłaszcza w katechezie, informacji religijnej, czy nawet „przepowiadania”. Koniecznym staje się wprowadzenie doświadczeń, problemów ludzkich i ich interpretacja w świetle Objawienia.

Albert Höfer, profesor katechetyki, autor licznych publikacji naukowych i podręczników dla dziecka, jeden z czołowych reformatorów katechezy austriackiej w ostatnich latach, pragnie przerzucić „pomost” między doświadczeniem ludzkim a najistotniejszym pojęciem chrześcijaństwa — zbawieniem.

W części teoretycznej swej pracy krytykuje obraz zbawienia, jaki posiada większość wiernych i jaki często podaje popularne kaznodziejstwo i katecheza, obraz tak zubożony, że aż wykrzywiający prawdę Bożą. W oparciu o dane Starego i zwłaszcza Nowego Testamentu, a przede wszystkim ewangelii św. Jana i u św. Pawła, ukazuje całe bogactwo tej rzeczywistości. Na pierwszy plan wysuwa zagadnienie wspólnoty z Bogiem jako podstawowe i warunkujące wszystkie inne. To sięgnięcie do źródeł pozwala autorowi dostrzec również płaszczyznę horyzontalną zbawienia nadprzyrodzonego, a jednocześnie odszukać doświadczenia ludzkie, które niejako warunkują zrozumienie i przyjęcie zbawienia w ujęciu chrześcijańskim.

Odpowiedniego wyrazu doświadczenia ludzkiego szuka autor w wielkiej literaturze światowej. *Satre'a Zamknięte drzwi* oraz *Plus ultra* Getрудy von Le Fort stanowią materiał zasadniczy, prowadzący do przybliżenia chrześcijańskiej wspólnoty Kościoła, sakramentów małżeństwa i Eucharystii. Przeciwwstawienie idei utworów B. Brechta i G. Greena wyzyskuje dla ukazania istoty nawrócenia chrześcijańskiego. Biblijny obraz Boga zostaje przygotowany w przeciwwstawieniu *Procesu Fr. Kafki* i *Sądu morza G. von Le Fort*. Aż pięć wreszcie utworów stanowi przygotowanie do przyjęcia chrześcijańskiej miłości „mocniejszej niż śmierć”.

Analiza utworów literackich przeprowadzona jest troskliwie i docelowo, bez łatwego przechodzenia do ujęć chrześcijańskich. Uderza natomiast dysharmonia między uwagą poświęconą wspomnianym powyżej utworom a wyjaśnieniem wątków ewangelicznych. Na przykład w czwartej grupie tematycznej na analizę pięciu utworów autor poświęca 36 stron. Oświetlenie ewangeliczne tych wszystkich problemów obejmuje jedną stronę. Można postawić pytanie, czy nowoodkryte elementy, istotne i konieczne, nie zdradzają absolutyzmu podobnego do ujęć teologii scholastycznej. Tu również potrzebna rozważa.

Mimo powyższych zastrzeżeń książkę można zalecić wykładowcom katechetyki, również duszpasterzom młodzieżowym, przede wszystkim akademickim.

Ks. Jan Charytański SJ, Warszawa

Handbuch der Pastoraltheologie, wyd. Franz Xaver Arnold, Ferdinand Klostermann, Karl Rahner, Viktor Schurr, Leonhard M. Weber, t. III 1968, t. IV, 1969, Freiburg—Basel—Wien, Herder, s. 677 + 759.

Kilkuletnia praca wielu autorów została ukończona. Wraz z wydaniem czwartego tomu oddano współczesnemu Kościołowi najobszerniejsze i najbardziej wyczerpujące opracowanie teologii duszpasterskiej. Co prawda, zapowiedziany jest jeszcze tom piąty, ale nie poszerzy on już zaplanowanego przez redaktorów zakresu treści. Będzie jedynie słownikiem pojęć, opracowanych w omawianym podręczniku.

Nie wszyscy współpracownicy dożyli ukazania się drukiem ostatniego tomu opracowania. Odeszli wcześniej Th. Filthaut i Fr. X. Arnold. Temu

ostatniemu pozostali redaktorzy poświęcili we wstępie do czwartego tomu koleżeńskie wspomnienie jego zasług i wkładu w powstałe dzieło.

Trzeci i czwarty tom, stanowiące przedmiot obecnego omówienia, są dalszym ciągiem opracowania zagadnień, rozpoczętego już w drugim „półtomie” tomu drugiego. Podział na tomy nie odpowiada bowiem dokładnie podziałowi na części, określające pewne grupy tematyczne. Tom pierwszy, obejmujący część pierwszą, stanowił ogólne wprowadzenie do całego dzieła. Omawiał głównie historię teologii duszpasterskiej, jak również istotę i zadania tej gałęzi wiedzy. Jednocześnie w tym samym tomie rozpoczyna się już część druga, która swymi dalszymi rozdziałami wypełnia pierwszy „półtom” tomu drugiego. Analizuje ona podstawy teologii pastoralnej — eklezjologiczne, socjologiczne, antropologiczne itp.

Trzecia część, najbardziej rozbudowana, obejmująca drugi „półtom” tomu drugiego, cały tom trzeci i czwarty, mówi o realizacji teologii duszpasterskiej w życiu Kościoła. Dla zrozumienia jednak tak układu, jak i treści tej trzeciej części trzeba zawsze pamiętać, że określenie „teologia pastoralna”, użyte w tytule dzieła, zostało sprecyzowane w podtytule jako „teologia praktyczna Kościoła dzisiejszych czasów”. W całej więc pracy, jak również w trzeciej części, nie chodzi o wskazania dla duszpasterskiej działalności kleru, ale o całością samourzeczywistnienia Kościoła. Poszczególne aspekty tego procesu uszeregowane są w pięć działów. Pierwszy z nich, mówiący o Kościele jako całości i uwzględniający zagadnienia misji, ekumenizmu i stosunku Kościoła do społeczności ludzkiej, wypełnia drugi „półtom” tomu drugiego.

Omawiane tomy rozpoczynają więc od działu drugiego. Jest on poświęcony omówieniu samourzeczywistnienia się Kościoła jako wspólnoty w ramach diecezji i parafii. Przy czym dużo miejsca poświęcili autorzy zagadnieniu parafii funkcjonalnej.

Trzeci i czwarty dział wychodzą nie od Kościoła jako instytucji czy wspólnoty, ale od sytuacji życiowej członków Kościoła. Pierwszy z nich omawia sytuację powszechną i podstawowe człowieka współczesnego. Pod ogólnym tytułem *Włączenie do Kościoła* autorzy ukazują następujące po sobie fazy dojrzewania chrześcijanina i to zarówno w stosunku do Kościoła, jak i świata. Mamy więc tu chrzest, bierzmowanie, pierwszą spowiedź i komunię, duszpasterstwo młodzieżowe, wejście w życie zawodowe, wychowanie do małżeństwa, zagadnienie kształcenia dorosłych (również teologicznego) ze szczególnym uwzględnieniem roli książki religijnej. Nową grupę stanowią analizy dojrzewania we wierze i różnych pomocy na tej drodze. Dalsze grupy omawiają apostołstwo świeckich oraz stosunek do niewiary. Podobnie jak pierwsze grupy tego działu, również i ostatnie koncentrują się głównie wokół zagadnień związanych z życiem sakramentalnym (sakrament małżeństwa, pokuty i namaszczenia chorych).

Ostatni dział omawia samourzeczywistnianie się Kościoła w specyficznych sytuacjach poszczególnych członków Kościoła. Tu więc występują problemy roli kobiety i mężczyzny w Kościele, sytuacja ludzi samotnych, starzejących się. Szczegółowo omawia się socjologiczną sytuację wsi, miasta, zakładu przemysłowego, środowisko wielkomiejskie, zagadnienie czasu wolnego i duszpasterstwo zawodu. Tu wreszcie analizuje się rolę diakonów, kapłanów, zakonów, instytucji świeckich, a wreszcie teologów świeckich.

W poszczególnych działach zawsze występuje opracowanie podstaw teologicznych danego problemu, w wielu dorzuca się oświetlenie historyczne, główny nacisk spoczywa jednak na analizach przejawów życia Kościoła i postulatów mających na życie kształtować.

Osobny dział stanowi zagadnienie planowania i koordynacji działań w Kościele w płaszczyźnie ogólnokościelnej, międzydiecezjalnej i w ramach diecezji. Tu włączono również zagadnienie służby Kościoła wobec potrzebujących, a zwłaszcza trzeciego świata.

Zakończenie czwartego tomu, jak i właściwie całego podręcznika, podkreśla jeszcze raz akcenty występujące nieomal we wszystkich artykułach poszczególnych tomów czy części, a charakterystycznych dla Kościoła przyszłości. Są nimi skoncentrowanie się w wierze na elementach istotnych, uwzględnianie sytuacji diaspory, szukanie harmonii między centralizmem a decentralizacją, rola Kościoła w społeczności świeckiej, a wreszcie problem najtrudniejszy — dylemat indywidualnego sumienia i roli urzędu w Kościele.

Autorzy i redaktorzy zdają sobie sprawę ze słabych punktów swego dzieła. Pragnęli ująć w pewne ramy sytuację Kościoła w przemianie. Wiele więc ujęć tomów pierwszych domaga się rewizji już w kilka lat po ich ukazaniu się drukiem (poprawki te są już przygotowywane). Całe dzieło nastawione jest na przyszłość i autorzy w tym właśnie widzą jego owocność. Futurologia w Kościele stawia dopiero pierwsze kroki. Przewidywania mogą być fałszywe, a jednak autorzy musieli liczyć się właśnie z przyszłością. Podręcznik ma służyć tym, którzy tworzą przyszłość Kościoła i musi zdobyć się na odwagę patrzenia w przyszłość, oczywiście w oparciu o prawdziwą, trwałą Tradycję Kościoła. Kościół bowiem jako żywy organizm jest nastawiony na przyszłość i chyba nic nie jest tak zabójcze dla jego misji jak stagnacja nie uwzględniająca zmiany warunków życia ludzkiego w całym świecie, któremu Kościół ma służyć według posłannictwa Chrystusowego.

- Ks. Jan Charytański SJ, Warszawa

Karl RAHNER, *Chancen des Glaubens. Fragmente einer modernen Spiritualität*, Freiburg—Basel—Wien 1971, Herder, s. 255.

Nowy zbiór pism Karola Rahnera przypomina w swoich założeniach i tematyce artykuły tegoż autora wydane w języku polskim pod wspólnym tytułem: *O możliwości wiary dzisiaj*, Kraków 1965, Wydawnictwo „Znak”. Tu i tam bowiem chodzi o pisma znajdujące się na pograniczu teologii i życia duchowego, przy czym granica między tymi dwiema dziedzinami jest często niemożliwa do przeprowadzenia. Obydwa zbiory powstały również w podobny sposób. Składają się na nie bowiem referaty teologiczne, konferencje dla współbraci zakonnych, artykuły zamieszczone okazjnie w różnych pismach popularnych, a także kazania i listy prywatne. Już sam dobór pism świadczy o tym, że Rahner nie jest „zamkniętym, uczonym teologiem”, lecz w przeciwieństwie do wielu innych nie uważa za stratę czasu słuzenie swoją wiedzą i pomocą dla wszystkich w trudnym zadaniu realizacji życia chrześcijańskiego w dzisiejszych niesprzyjających warunkach.

Poszczególne artykuły zgrupowane są w tematy, w których znać wyraźnie myśl przewodnią i następstwo logiczne. Kilka wstępnych rozważań bowiem poświęcone jest wezwaniu Ewangelii, które autor ukazuje w prostej analizie niektórych tekstów. To wezwanie realizuje się za pośrednictwem roku liturgicznego, gdzie uobecniają się Boże tajemnice. Kilka rozważań dotyczy tego właśnie tematu. Ośrodkiem życia duchowego, szczególnie dziś wysuniętym na plan pierwszy, jest wiara i czynność ściśle do niej korelatywna, modlitwa. Ich znaczenie zostaje uwydatnione w trzeciej części książki. Bardziej teoretyczne rozważania na tematy, czym jest posłannictwo chrześcijańskie i jego stosunek do historii, zajmuje autora w części czwartej. Praktyczną realizację tego posłannictwa mamy nakreśloną na przykładzie św. Teresy z Awila, ogłoszonej niedawno doktorem Kościoła i współczesnych uczonych jak Romano Guardini i Hugo Rahner. Stałym przedmiotem zainteresowania autora są problemy kapłaństwa i życia zakonnego, również i tutaj omówione w kilku artykułach, wśród których na czoło wysuwa się długa konferencja uzasadniająca konieczność utrzymania celibatu kapłańskiego. Wreszcie na za-